

Augusti 1992

Medlemsblad för HEDESUNDA HEMBYGDSFÖRENING

Den vita byggnaden längst upp till vänster är Norra Brunnns skola. Därunder Hagalund: bostad och bryggeri. På samma sida om vägen Thalins. Nya Vinnarsjövägen var ännu inte byggd. Uppe på åsen syns Albin Larssons nybyggda hus. Nedanför Sörlings bostad, uthus och fabrik. Mitt på bilden Brundins (Krapps). Till höger därom John Forslunds gamla gård (senare flyttad till andra sidan landsvägen), Carl Sörlings vita gård och närmast till vänster Lundgrens uthus. Foto: Erik Lundgren.

Sommarferier i Hedesunda

De sista strofema på "Den blomstertid nu kommer" har just klingat ut från flickkören. Det är 30-tal och skolavslutning i Klara kyrka i Stockholm. Psalmen innebär för min syster Ulla och mig upptakten för sommarferie hos mormor och morfar i Hedesunda.

Den stora kofferten för resan var nertagen från vinden. Poletteringslapparna från tidigare resor med texten HEDESUNDA lyste mot oss. Vår längtan att få komma iväg kulminerade. Locket var uppfällt och det var bara att börja packa. Mamma plockade fram allt som behövdes för en sommarvistelse på landet. Vi barn började genast att lägga ner i kofferten det som vi ansåg vara absolut nödvändigt att ha med sig. Det var inte lite. Mest leksaker förstås, dockor, bilar, bollar, färgkriter etc, ja allt som kundetänkaskommatill använd-

ning.

Avresedagen närmade sig. Först fick mamma plocka ur de flesta av de saker som Ulla och jag ansett oss inte kunna vara förtan. Mamma hade betydligt viktigare ting som måste tas med. Kofferten slogs igen och nu var det färdigpackat såväl för mamma och oss barn. En ansevärd hög leksaker låg kvar på golvet framför kofferten. De fick vi vackert lämna hemma. Nu tog pappa hand om kofferten - till centralstationen för polettering. Biljetter för resan köptes. En vuxen (mamma) och två barn till Hedesunda via Sala. Enkla biljetter förstås, vi skulle ju vara borta hela sommaren. "Flyttfåglarna" skulle komma till Hedesunda. Flyttfåglarna var ett namn som dåvarande stationsföreståndaren, Kihlström, vid Hedesunda järnvägsstation

förärat oss.

I Sala bytte vi tåg. Vi gick ombord på "Lilltåget" som vi barn döpt det till. Senare mer bekant under namnet "Rångsta shäsen". Det var ett ångtåg som i allmänhet innehöll två resandevagnar och en godsinka. I Gysinge var det ett extra stopp för vattenpåfyllning. Sedan var det inte långt kvar till målet. När vi passerat Smedsäng väntade vi otåligt på att tåget skulle signalera för järnvägsövergången vid Västbyggeby. Då var det inte långt kvar. Det var dags att samla ihop våra pinaler och förbereda ankomsten till sommarparadiset.

En taxi, eller som man då sa, en droska var förbeställd för vår transport från stationen till Brunn, där mormor och morfar bodde. Oftast var det "Lundgrens-Jonas" som mötte oss med "Nashen". "Stinsen" Kihlström hälsade "Flyttfåglarna" välkomna. Nu var sommaren här! Väl hemkomna till Brunn gällde det att snabbt klara av hälsningsscermonierna. Vi måste snarast få träffa våra kamrater.

Snart var vi installerade i den nya miljön och vi var redo att njuta av sommaren och dess fröjder. Tack vare snälla föräldrar hade vi stor frihet att nästan göra vad som föll oss in. Jag säger nästan för det fanns ju givetvis gränser för våra mer eller mindre dumdristiga tilltag. T. ex. att sätta sig i ett bildäck och låta sig rullas ner för "Bönhusbacken" rakt ner mot Lundgrens bakgård. Eller att med ett långt mässingsrör som

Snart var vi installerade i den nya miljön och vi var redo att njuta av sommaren och dess fröjder....

"bössa" blåsa ärtor på Forslunds tuppen. Han tog mycket illa vid sig av att vara skottavla. Med ärtörren behärskade vi fullständigt omgivningen. Bl. a. tvingade vi en gång flickorna kvar på dass längre än de ansåg sig behöva. De var helt enkelt belägrade.

Forslunds hade veckotidningen Allers. I "Allersen" fann vi mycket som vi kunde göra. Ett stort skepp med rigg och allt vad dit tillhör snickrades och satter upp på "Sörling-Kalles" bakgård. I "Allersen" var skeppet försett med svensk flagga i aktern. Naturligtvis måste också vi ha en flagga. "Sörlings-Åke" erinrade sig att han hade sett en dylik på deras skulle. Mycket riktigt, vi hittade en flagga som vi ansåg vara godtagbar för vårt stolta skepp. Engårdsgårdsstör anskaffades från Lundgrens på vilken flaggan spikades med grova spikar. Hur såg flaggan ut? Det var en svensk flagga, men någon oansvarig person hade låtit sätta dit en liten norsk flagga uppe i ena hörnet. Men det var inte mycket att göra åt detta. Det fick vi leva med. När de vuxna upptäckte vad vi hade i aktern på båten blev det ett himla liv. Det var ju en unionsflagga vi hade fått tag i - på skullen!

Som många andra pojkar i vår ålder stod fotbollsparkandet (eller "skinnpösetävling" som det lär heta på "häsunmål") högt i kurs. Vi bildade en klubb som fick heta "Södra Brunns Bollklubb". Träningen förlade vi till Lundgrens bakgård, som sålunda fick bli vår bollplan. Planen lutade emellertid rätt betänkligt mot "Sörling-Kalles" bikupor. Bollen slog ibland emot dem så att det ekade vida omkring. Bina var inte speciellt förtjusta i den upp-

vaktningen och satte sig på bollen för att invänta den modige som kom för att hämta bollen. Det var alltid den yngsta som fick uppdraget, annars fick inte han vara med längre. Ett majoritetsbeslut i helt demokratisk ordning.

Så var det sommaren 1936 - Berlinolympiaden. Forslunds hade en fin radioapparat som de fått från Amerika. Vi pojkar satt runt den fina radion och följde Sven Jerrings referat från tävlingarna. Det fanns ju ingen TV på den tiden, men med hjälp av fantasin, kopplad till Jerrings utomordentliga beskrivningar av tävlingarna kunde vi bildmässigt följa idrottsmännens prestationer och skådespelet kring det hela. Att Berlinolympiaden utnyttjades som ett propagandaverktyg för Hitlertyskland undkom oss lyckligtvis, även om en del vuxna i vårt land påverkades av det - för eller emot! När olympiaden var överkom tomrummet. Inga referat från spännande tävlingar, inga bilder i Norrlandsposten av våra idoler. Det uppstod en slags rastlöshet. Men så kom upplösningen. Varför inte arrangera en egen olympiad? Arena hade vi ju på ången intill Jämvägsstationen. Där fanns t. o. m. fotbollsmål. Materiel och redskap för tävlingarnas utövande kunde vi göra

eller tiggas ihop. Idrottsmän var vi ju själva!

Sagt och gjort. En intensiv aktivitet började. Vi tiggade virke till höjdhoppställningar och häckar som snickrades ihop. Några härslängor fick tjänstgöra som stav för stavhopp respektive spjut för spjutkastning. Förlustötning, diskus- och släggkastning anskaffades lämpliga stenar o. s. v. Till sist, men inte minst viktigt, gjorde vi en olympisk flagga med de fem ringarna i rött. Andra färger hade vi inte, med rödfärg fanns det gott om i bygden. Flaggan spikades på en härslänga.

Så kom dagen för invigningen. Vi var ett tiotal pojkar från i huvudsak Brunn och Rångsta. Visamlades i ena änden av ången/stadion och med den olympiska fanan i täten. Allvarliga och stolta gick vi runt stadion och mottog den glatt vinkande publikens ohejdade ovationer. Efter fullbordat varv runt stadion kunde tävlingarna börja. Dessa höll på i två dagar. Hur resultaten blev? Ja, det förmedlar inte historien - de är glömda. Men i minnet kvarstår dock alltid, tillsammans med övriga sommarminnen "Hedesunda olympiaden 1936".

Nils-Anders Lidén

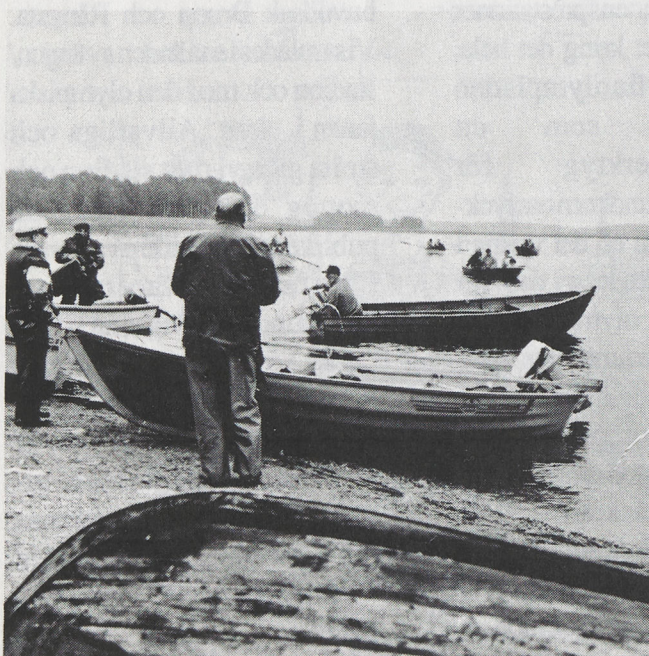
Kyrkbåtsfärd till Hedesunda kyrka

Regnmolnen hängde tunga och hotfulla över oss, när vi tidigt på morgonen den 14 juni, begav oss i motorbåtar från Hällskog till Hedesunda kyrka. Likt en sjöorm ringlade sig de 11 motorbåtarna, längst efter Dalälven.

Pingstdagen 1891 gjordes den sista kyrkbåtsfärden med en av båtarna, som nu ligger vid Hedesunda kyrka. I Hedesunda fanns det fem kyrkbåtar. De var utrustade med tre par åror och kunde vid lugnt väder ta upp till 60 personer. Det satt en roddare vid varje åra.

På fjärden mötte oss smeden Birger Persson, som med säker hand lotsade oss genom grynnor och smala sund. När vi passerade Långvika vallen var det någon som nämnde skalden Erik Brors sista dikt. En hyllning till Dalälven och dess fjärdar.

Vid bron nedanför kyrkan där vi lade till, möttes vi av Anna Lövfling. Enligt gammal sed delade hon ut kyrkkvastar. Det var en knippe örter. Doften var stark och

foto: Reinhold Sörling

Foto: Reinhold Sörling

stickande. Den bestod av renfana, salvia och åbrodd. Om prästen och predikan blev för långgrandig och sövande skulle man enligt sed lukta på den, för att hålla sig vaken. Till Nicklas Axelssons dragspelstoner tågade vi mot kyrkan.

Efter gudstjänsten med nattvard, bjöd Hembygdsföreningen på kyrkkaffe. Det smakade förträffligt. Under sång och dragspelsmusik återvände vi till båtarna. Ånyo mötte oss Birger på fjärden. Men nu lotsade han oss till en ö och hans egen stuga där han hade förberett för vår ankomst och tänt grilleldar. De medhavda matsäckarna åtnjöts till sång och musik. Dagens yngste båtkapten, Per Edvard Sedvall sjöng för oss om en myra som brottades med en Toy.

Grilleldens dofter blandades med tonerna och svepte ut över Dalälven. Båtarna återvände så småningom tillbaks till Hällskog. En kyrkbåtsfärd till Hedesunda kyrka, väl värd att bevara som tradition.

Ingrid Wesslén

Elon Osén på Titanic

”Iär kommer ett utdrag ur ett specialarbete gjort av Mårten Svensson, Vasaskolan Gävle, om Titanic. Han har bland annat skrivit om en resenär som kom från Hedesunda, Elon Osén.

”Jag har också studerat *Titanics* lokala förankring och undersökt om det fanns några resenärer med som kom från våra trakter. Enl uppgifter i lokaltidningarna från april 1912 medföljde mellan fem och tio personer bosatta i Gävleborgs län. Jag har valt att undersöka hur en av dessa personer, Elon Osén ifrån Hedesunda, förberedde sig och vilka som var hans skäl att utvandra till USA.

17 år

Olof Elon Osén föddes på Ön i Hedesunda den 24/9 1895. Hans föräldrar var arbetaren Erik Olsson Osén och hans hustru Erika Didia Andersdotter. De hade förutom Elon sju barn. Elon arbetade som dräng i Hedesunda. Han var 17 år när han reste iväg. Enligt den lista som fanns hos Vita Stjärnlinjen skulle Elon utvandra till USA för att börja arbeta hos Nils Tillberg, en släkting, som ägde en farm i Ethan (South Dakota). Efter ett slag-anfall hade faderns arbetsförmåga reducerats och därför skulle Elon fara över till USA för att tjäna ihop pengar som han skulle skicka till sin familj. Efter Elons död erhöll familjen en summa pengar ur Vålgörenhetsfonden på 875:52 och ett skadestånd från rederiet på 1366:50.

Två systrar berättar

Elon Oséns namn finns omnämnt i lokaltidningarna i samband med rapporteringen om katastrofen. Jag har försökt få fram mer information om honom. Två av hans systrar, Judith Englen och Iris Andersson, bor i varsin pensionärslägenhet i Hedesunda. De är i 70-80-års åldern och har varit över till Amerika under kortare perioder. Den 28/2 1991 besökte jag de båda damerna i deras hem i Hedesunda och intervjuade

dem.

Varför utvandrade Elon till USA?

”Han var tvungen att utvandra eftersom det nästan inte fanns några arbeten att få i Hedesunda. Det enda som fanns var jordbruk på sommaren och skogsarbeten på vintern. Man kunde inte försörja sig på sånt. Dessutom påverkades han mycket av våra släktingar i USA.”

Hade han sällskap med några andra resenärer ifrån trakten?

”Ja, han reste tillsammans med Emil Ljung som också kom ifrån Hedesunda. Emil och Elon var vänner sedan barn- domen och båda ville ut i världen. De var båda musiker och tjänade ihop lite pengar på resan genom att spela.”

Hur förberedde sig Elon för resan?

”Han förberedde sig egentligen inte på något särskilt sätt. Med sig hade han en liten koffert med alla tillhörigheter. Biljetten till resan fick han från en släkting i USA som hade utvandrat tidigare.”

Vad hände efter katastrofen? Hur fick ni reda på det inträffade?

”Rederiet meddelade per brev om olyckan. Dessutom kunde man ju läsa om den i de lokala tidningarna. Det var oerhört jobbigt att det ena dagen stod i tidningarna att Elon räddats och nästa

dag att han var bland de omkomna.”
Vad gjorde ni med skadeståndet? Hörde ni något från rederiet efter olyckan?

”Pappa använde pengarna till att köpa ett nytt hus till familjen eftersom vi bodde så trångt på Ön. Det var inte så mycket pengar. Vi fick brev från rederiet med underrättelse om olyckan.”

Osänkbar

Systrarna berättar också en del annat omkring olyckan:

”Elon och Emil reste tillsammans från Hedesunda till England, men när de skulle vidare ville inte Emil fara med *Titanic* utan valde istället en annan båt som var mindre. Han hade inte så gott om pengar. Elon lockades av äventyret, han tyckte att det skulle vara fantastiskt att få åka med den jättelika *Titanic* som var så modern och dessutom världens största fartyg. Hon var ju osänkbar också! Vem skulle inte vilja åka med henne. Han spelade tillsammans med Emil under resan till England och tjänade på så sätt ihop de pengar som behövdes för att göra överfarten lite trivsammare. Släktingar till oss hade redan utvandrat och de bodde på en gård i USA dit Elon skulle bege sig. Biljetten skickades från USA och när Elon kom fram skulle han först arbeta på gården för att betala av på sin resa. Emil Ljung som reste samtidigt överlevde eftersom han tagit en annan båt. Han bodde en tid i USA men återvände sedan hem och gifte sig i Hedesunda”.

Motstridiga uppgifter

”Lokaltidningarna skrev mycket och utförligt, men uppgifterna de lämnade var ofta motstridiga och helt felaktiga. Vi minns att alla var så glada när Elon stod på listan över de som räddats, men några dagar senare stod det att han omkommit. Det tog hårt på oss. Några år senare åkte vi själva över till USA med *Titanics* systerfartyg *Olympic*. Det var en helt fantastisk båt, där fanns allt. Det var som att åka med en stad. Man ville verkligen roa sig och titta i alla affärer som fanns ombord. Men efter *Titanics* förlisning hade säkerhetskraven ökat och flera gånger tränade vi på att hoppa i livbåtarna”.

Här följer ytterligare ett avsnitt av den lantmätarberättelse som tidigare påbörjats

Tabell.
utvisande folkmängden för hvar tionde år från år 1800.

	<i>Mankön</i>	<i>Qvinnor</i>	<i>Summa</i>
1800	1351	1432	2783
1810	1414	1511	2925
1820	1387	1502	2889
1830	1603	1727	3330
1840	1727	1833	3560
1850	1795	1953	3748
1859	1951	2100	4051

Landthushållning

Jordbruket bedrifves inom denna socken, ehuru efter föråldrade ideer, doch med drift och omtanka. Goda skördar fås, så att besparingar af överskottet från ett bättre till ett mindre godt år, kunna göras, och äfven något säd utom socknen afyttras. Såväl den gamla odalåkerna, som de så kallade vretjorden, skötes i tvåskifte, och besås omväxlande med höst och vårsäd. Den föregående år till höstsäd, begagnade jord, besås vanligen med potatis, bönor och ärter, till så stor vidd, som förhushållet tarfvas, hvarefter sedan inbergning skett, jorden höstplöjes till kornsäde på följande vår. Å den åkerjord, som är mera lerhaltig och ligger tjenligt till för afvstängsel under en sommars, nedsås ofta i April uti det växande vinters ådet rödklöver som påföljande sommar vanligen ger tvenne

skördar, hvarefter jorden upplöjes till vårsäde för kommande år. Gödsling föregår till ringa del af hvad som till potatis användes; hufvudsakligen utföres gödseln i sluet af Juni månad å den del, som i Augusti sås med råg; hvete och råg upptager i allmänhet $\frac{5}{8}$ och korn $\frac{3}{8}$ af den till sädesskörd afsedda areal.

Djurfoder

Gamla gräsplogar plöjas i allmänhet, gödslad och återläggas till grässkörd, antagligen med hafra om våren, eller med råg och gräsfrön om hösten. Härvarande plogland, som utgöras af, under senare år företagna odlingar, å ängs- och skogsmark, begagnas i allmänhet för erhållande af foder åt boskapen. Odlingssättet af dessa är hägst olika och beror på lokal, och jordens beskaffenhet. Allmogens åstadkommer i allmänhet, lemnande nästan allt annat å sido, endast flåhackning och torfbränning. Några

gå långsammare och mera varsam till väga och nyplöja, de förre så råg och gräsfrö i den lösa askan, de senare deremot så hafre, som nedmyllas med harf. Köra jorden lös med trädslöck våren derefter, gödsla sedan ploglandet är jemnadt och så råg och gräsfrö deri samma höst.

Nya redskap

Plog, billharf med flera nyare tidens jordbruksredskap, begagnas nu mera allmänhet inom socknen. Egentlige jordkomposter finnas på få ställen, utan är myrjordsinförsel allmänligen bruklig, och hvilken dels efter en sommars torkning, blandas i spillningsrummet, och dels införes under ladugårdshuset. En ock annan inför sådan jord och utbreder den i fähuset.

Gammaldags

boskapsskötsel

Boskapsskötseln befinner sig här på en ganska låg ståndpunkt, och har på senare tiden ej gjort några märkbara framsteg. Kreaturen äro små till vexten af den från äldre tider brukliga rau, med undantag af vid Hadeholm, der en stor och väl vårdad ladugård finnes med kreatur af god rau, hvilka dock huvudsakligen uppfödas till försäljning. Bland allmogens kor förekomma dock ej sällan goda mjölkkor, och i medeltal torde kunna beräknas på hvarje sådan 350 kannor mjölk årligen.

Dåligt foder

Fodertillgången, ehuru riklig nog, är av sämre hösorter från de vattendrängta skogs och elfångarne, med undantag af den ringa mängd, som erhålles på hemägorna, och hvilken nästan uteslutande användes åt hästarne, hvilka under sednare fem år åtnjutit större omvårdnad sedan Staten för hästafvelns upphjelpande numera stationerat XXX hingstar inom orten.

De tilltagande odlingarne och inhägnaderna på skogen åstadkomma årlig minskning i det magra sommarbetet, som i de till socknens framtrakt hörande byar, redan är otillräckligt, så att kreaturen sommartiden, nästan kunna sägas framsvälta, hvilket i en icke långt aflägsen framtid torde föranleda till stallsfodring och ett förbättrat jordbruk.

Många odlingar hafva på se-

nare tider företagits, ehuru de flesta af allt för ringa vidd för att förtjena uppmärksamhet; de af Gysinge bruk å Ingevarna och Rönäs odlade myror af 429 quadratrefvars vidd, samt den af åtskilliga deltagare i Brunns by under senaste 20 år, upptagna jord, utgörande vid pass 400 quadratrefvar äro de förnämsta.

Ehuru odlingslägenheter, som utan särdeles stora kostnader, under nuvarande förhållande med fördel kunna upparbetas, ännu finnas till betydlig vidd, hvilken endast för Brunns och Rångsta byar; uppgår till nära 800 quadratrefvar, utgör dock denna till jordbrukets utvidgning tjenliga mark, en obetydlighet i jämförelse med de ofantliga vidder, som dels genom Dalelfvens öfversvämningarej gifva en, i förhållande till jordens godhet, nöjaktig afkastning, dels ock genom dess höga vattenstånd, alldeles fördränkas, och då dertill kommer att en stor del af de 58907 quadratrefvar, myror och mossar, som genom brist på aflopp nu ligga utan gagn, endast åstadkommande frostsador å de i närheten af dem varande inägor, borde genom elfvens sänkning, åarnes upprepning och aflopps kanalers upptagande, kunna beredas dels till god ängesmark, dels till skogsbärande mark, dels ock till brännstoffstägt, så kan man lätt sluta till den rikedom, här ligger dold, och den utveckling jordbruket skulle taga i fau kraftiga åtgärder vidtogos för beredande af dessa förmoner.

Illa omskött skog

Skogen har här, som äfven allt inom Provinsen, ringa aktas handhafts med stor miss-hushållning, hvarföre den ock numera är mycket medtagen. Några storverks träd stå ingensstädes att finnas om ej möjligen på sockenhemmanet Gillerås och Söderfors bruks hemman Lindbäck, ehuru man af talrikt förekommande ännu quarstående mossbelupna stubbar af ända till 3 fots diameter, kan sluta till att sådana för några tiotal af år sedan, funnits i myckenhet. Nära nog på samma sätt förhåller det sig såg- och byggnadstimmer, som med undantag af å Hadeholms skog, och de till bruken upplätne rekognitionsskogar, högst sparsamt förekomma. Den uråldriga men förderfliga sed att genom kolning åt bruken förskaffa sig förtjenst, och den på sednare tider öferhandtagande öfverdrifna föryttring af sågtimmer och bränder, hvarigenom en lät åtkomlig penningeförtjenst erhållits, hafva lockat allmogen att mera tänka på den tillfälliga vinsten, än på skogarnes framtida bestånd.

Doch kan ej förnekas att skogen nu, sedan den mer och mer förminskas, och i samma mån stiger i värde, sorgfälligare vårdas än förr. Kullfallna och förtorkade träd användas numera företrädesvis såväl till bränsle som till kolning. Ännu är skogstillgången med god sparsamhet tillräcklig och då allmogen nu mera börjat inse nödvändigheten af hushållning härutinnan, så bör man kunna hoppas att en större omtanke

för skogarnes vidmakthållande smånongom gör sig gällande.

Bergsrörelse

I socknens nordöstra del, på gränsen emot Uppland ligger den, under Elfkarleös bruk, hörande Ertmans hyttan eller Hyttö masugn vid en arm af Dalelven, der denna bildarden så kallade Hyttön. Den erhöll sina första privilegier den 10 November 1664 och räknades då till Hedesunda, med blef år 1691 laggd under Dannemora bergslag i Upsala län, och har efter denna tid fortfarande ansetts höra dit, och der erlaggt sina utskylder.

Någon bergsrörelse finnes för öfrigt ej inom socknen, men är en stor del af dess hemman lydande under kringliggande bruk, nemligen under Mackmyra: Dragbo No 1, 1 öresland, Gammelsäll No lock 2, 2 öresland, Gräsbäcken No 1 och s 1, 2 3/4 öresland, Nybo No 1, 1 1/8 öresland, Österbo No 1, 7 öresland, tillsammans utgörande 14 5/8 öresland. Under Forssbacka: Norrbo No 1, 22 1/2 öresland, Staf No 1, 1 4/8 öresland, Westerbo No 1, 19/16 öresland, tillsammans 26 15/16 öresland.

Under Gysinge: Flösta by om 11 öresland, Ålbo No 3, 5, s 5, 6, s 6 och 8 om 20 1/2 öresland, hemmanet Kulla om 1 öresland, Hadeholm 16 öresland, Ingevara 2 öresland samt Rönäs 1 öresland, utgörande tillsammans 51 1/2 öresland.

Under Söderfors bruk i Uppland: Bäck No 1, 22/3 öresland, Fröjesbo No 1, 3/8 öresland, Fällinge No 1, 2 4/24 öresland, Halsbo No 1, 3 öresland, Harf No 1, 2, 3, s 4, 5 och s 6, 19 öresland, Jörtsön med flera öar No 1, 10 öresland, Lindbäck No 1, 107/8 öresland, Sevalsbo No 1, 3 öresland, Wiken No 1, 2 1/2 öresland, Wreten No 1, 1 öresland, Ås No 2, s 3, 6 5/18 öresland. Ölbo No 2 och 3, 16 1/3 öresland, Ön No 1, 4, 6, 8 och s 8, 16 1/3 öresland, Ullanda No 1, 2, s 2, 3, 5, 18 1/4 öresland, Östveda No 2, 7, 4 35/48, tillsammans utgörande 108 43/144 öresland.

Under Elfkarleö bruk i Uppland: Brännfallet No 1, 1 19/24 öresland, Ertmanshyttan No 1, 9/24 öresland, Gillerås No 1, 21 4/8 öresland, Löfåsen s 1, 8/9 öresland, tillsammans utgörande 24 64/42 öresland; således sammanräknade 226 4/24 öresland eller 22 151/240 mantal, utgörande 1/3 af socknens skattetal.

Öfrige verk och

inrättningar

Ett mindre tegelbruk, som anlades år 1858 vid Brunns by, och hvarest årligen tillverkas omkring 30 000 murtegel, jemte vid Ålbo, Vinnarsjö, Bäcks, Rångsta, Ölbo och Kjessmansbo byar belägne skattesaår äro de enda verk af någon betydenhet, som finnas inom socknen. Med undantag af en och annan till husbehof afsedd squaetquarn, finnes härstädes ingen mjölquarn.

Antalet handelsbodas är tre och deras ungefärliga omsättningskapital 40 000, deraf omkring 20 procent utgår till öfverflödsartiklar. Laglige utruinutesingsställen, finnas ej, men deremot ett stort antal, vanligen af vederbörande myndigheter oåtkomliga lönnkrogar i mindre skala.

Binäringar

Binäringar och handaslöjdar genom hvilka någon betydande inkomst är att påräkna, bedrifvas ej inom socknen. De egentliga biförtjensterna tillkomma genom körslor för kringliggande bruk, samt genom arbete af tillfällig beskaffenhet, dels i Gefle och trakten deromkring, dels ock sednare åren vid de, under anläggning varande jernvägar, och har det stora antalet män, som till dylik arbetsförtjenst utgått, menligt inverkat på jordbruket, så till vida som arbetlönerna inom socknen betydligt stegrats. En ganska god biförtjenst är äfven försäljning af bruk till garfvärn i Gefle behof.

Jakt

Djurfångst såväl som fiske bedrifvas endast till husbehof och äro djurslagen de inom provinsen mest förekommande. Fisket är tillfölje af flitigt begagnande af så kallade skottnät, försämradt med de fisksorter, gädda, abborre, och braxen, som företrädesvis påträffas uti elfven äro i allmänhet af god beskaffenhet.

Mycket elg

Elg finnes till ganska stor mängd, i synnerhet i socknens sydösta del kring Dalelven, och i Vannersjögränden, tjäder i ngon mån, orre, änder samt hare till stort antal, dock få i brist på skyttar, dessa djurslag födet mesta var ifred, sällsyntat jagas dock hare. Vargar och räfvar finnas i sådan mängd att de ibland midt under sommaren besöka bebyggda trakter, och göra då stor skada på småkreaturen. Att skadedjur ej med särdeles ifver förföljas, torde bevisas deraf att på de sednare fyra åren skottpengar blifvit utbetalade för endast tio vargar och sju lodjur.

Tjenstemän och betjening samt deras löneförmåner

Kyrkoherde, hvilken aflönas med 2734 Riksdaler af församlingen, hvilken med undantag af några åboer i Flösta, Brunns och Harfs byar med penningar löser sitt tionde, vidare med ett halft X smör för hvarje ko, som å hemman födas kan, istället för jusa stola, uppgående i medeltal till 32 XX, efter 10 års medelmarkegångs pris utgörande 352 Riksdaler, samt utaf torp, backstugesittare, handtverkare, gemenskapen af krigsfolket, i stället för dagsverken, tillsammans 322 Riksdaler, således hela lönen tillsammans utgörande med undantag af bostället - 3408:-

Komminister har 2 fjerdingar säd, hälften korn och hälften råg af hvarje helt och halft mantal och af de öfrige, som äro under 1/2 mantal 1 fjerding, bekommer dessutom af pastor 7 tunnorråg och korn hälften af hvarje, alltsammans utgörande efter 10 års medelmarkegångspris 890:- samt dessutom boställe.

Lärare i den fasta skolan en lön af 10 tunnorråd i natura, 8 tunnorråd efter markegång samt 75 Riksdaler, utgörande tillsammans 346:44

Fem ambidatoriska skollärare, af hvilka hvar och en erhåller 37 1/2 öre i kostpengar för hvarje dag läsningen förtgår, och dessutom för hvarje barn, som begagnar undervisningen, 2 öre - 450:-

För orgelnist och klockaretjensterna, hvilka äro förenade bekommes årligen 1/8 tunna, hälften råg och hälften korn af hvarje hemmansrök jemte matskott och dessutom ängarne på Löfön och Koön i Dalelven, utgörande sammanräknade 4 xx 18 kpp x, uppskattade till 4 à 5 lass hö, alltsammans till ett värde af 420:-

Kyrkvaktaren bekommer, utom matskatt 1 kanna säd af hvarje hemmansrök 20:-

Länsman med årlig lön af 850:-

Fjerdingsman, 2 xx säd 30:16

Sockneskrifvare med 8 tunnorråd 120:64

Moagarins förvaltare med 12 tunnorråd samt 21 x 50 öre, tillsammans utgörande 202:46

Fattigvårdsförvaltare 25:-

Barnmorska 100:-

Färjekarlarna hafva af socknen ingen bestämd lön, utan äro i stället ackorder ingångna med dem olika, i olika delar af socknen.

Summa 6 862:70.

Det kan många gånger vara svårt att läsa det som är skrivet, t. ex. mått- och mätbeteckningar, därav en del "X" i texten.

Stavningen är också lustig och på intet sätt konsekvent. Det beror endera på att författaren hade stavningssvårigheter eller också på att man kunde stava som det föll en in just för ögonblicket.

Ytterligare ett avsnitt är att vänta innan denna lantmätarberättelse om Hedesunda socken är totalt återgiven.

Hembygdsdag den 16 augusti på Åsudden

Kl. 11.00 Ekumenisk friluftsgudstjänst. Vid regn i Stavgården. Kyrkokör och missionskyrkokören medverkar.

Kl. 13.00 Invigning av smedja. Carl Magnus Gagge från länsmuséet berättar om gammal järnhantering. Folkdans av Strömsbergs folkdansgille. Musik. Servering. Lotterier.

Kulturvecka i Hedesunda 17 - 22 augusti på Åsudden

Måndag 17/8 kl. 19.00 Dragspelskväll med KVINN-TÄTTEN från Uppsala och Bälldraget

Tisdag 18/8 kl. 19.00 Tonklang:

Matilda Elliot, Kristina Ädel och Jessica Eriksson, sång

Onsdag 19/8 kl. 19.00 Musikkafé i Stavgården. Missionsförsamlingen

Torsdag 20/8 kl. 19.00 Rockkväll

Fredag 21/8 kl. 19.00 Hedesunda Sångare. Blåslaget

Lördag 22/8 Underhållning för hela familjen:

kl. 16.00 Tipspromenad (Korpen)

kl. 17.00 Per Edvard Sedvall, 10 år och Mattias Eriksson från Sevalbo sjunger och spelar

kl. 18.00 SWAMM revy och kabaré "Den gamla dansbanan"

Kaffeservering i Stavgården.

Arrangörer: Hedesunda Hembygdsförening, Hedesunda Folkets Husförening, Studieförbundet Vuxenskolan, ABF.

1842 års folkskolstadga

Den 18 juni 1842 utfärdade Kungl Maj:t den första folkskolstadgan. Den var undertecknad av Karl XIV Johan och kontrasignerad av S Grubbe. Stadgans viktigaste bestämmelser kan sammanfattas på följande sätt:

1. I varje stadsförsamling och varje socken på landet skulle finnas minst en, helst fast skola med godkänd lärare.

2. En skolstyrelse under kyrkoherdens ledning skulle tillsättas i varje skoldistrikt. Varje distrikt ålades att skaffa lokaler för sina skolor.

3. Varje examinerad och antagen lärare skulle som lön erhålla minst sexton tunnor spannmål, varav åtta in natura samt åtta i pengar till ett belopp av 53 R:dr 16 sk B:co. Församlingen skulle också förse läraren med tjänlig bostad och nödigt bränsle samt åt honom anskaffa sommarbete och vinterfoder för en ko el' er i stället för detta minst värdet av två tunnor spannmål.

4. Till lärarens lön skulle, där andra medel ej fanns, utdelas dels ett årligt bidrag av minst två, högst sex skillingar B:co av varje skattskyldig person. Från skolavgiften var dock de fattigaste barnen befriade.

5. I huvudstaden och stiftsstäderna

skulle med statliga medel inrättas lärarseminarier genom domkapitlens försorg.

6. För att bli antagen till tjänst som folkskollärare krävdes av den sökande gudsfruktan och sedlig vandel. Vidare skulle prov inför seminariets föreståndare i närvaro av domkapitelledamot ha avlagts som visade att den sökande hade full färdighet i innanläsning, rätt- och välskrivning samt fullgiltig insikt i och förmåga att undervisa i följande ämnen: katekesen, bibliska historien, fysik och politisk geografi i säker översikt, räknekonsten, såväl teoretiskt som praktiskt, tom sammansatt reguladetri i hela och brutna tal, allmänna begreppen av geometri och linearring samt naturläran. Vidare skulle de sökande äga kännedom i enkel gymnastik och kyrkosång.

7. Kursen för eleverna i folkskolan skulle omfatta samma kunskapsämnen som ingick i lärarutbildningen enligt punkten ovan.

8. Lärare, som inte kunde sköta sin tjänst, skulle efter varning kunna skiljas från befattningen.

9. Slutligen stadgades att om hinder mötte för tillämpningen av den föreliggande författningen, skulle dessa hinder underställas domkapitlet.

Kyrkokonserter

Det blir konserter i Hedesunda kyrka söndagen den 9 och lördagen den 15 augusti.

Pianisten Lars Roos spelar den 9 augusti.

Operasångerskan MariAnne Häggander framträder den 15 augusti. Hon ackompanjeras av Lennart Rönnlund, som har fritidshus i Ålbo.

Båda dagarna börjar konserterna klockan 19.00.

Såväl Lars Roos som MariAnne Häggander hör till de mest framstående i vårt land.

Biljett till enstaka konsert kostar 100 kronor. För båda konserterna är priset 150 kronor.

Centrumbutiken i Brunn och turistbyrån i Gysinge säljer biljetter i förköp.

Kyrkstigen utmärkt

Foto: Reinhold Sörling

Nu är kyrkstigen från Brunberget efter Ölbovägen, mitt emellan Ölbo och Finnböle, utmärkt och lättillgänglig för alla som vill göra en skogsvandring. Stigen kommer fram till bygden vid Kofsta och går sedan över Nerfsön fram till kyrkan.

Den är 10,5 kilometer lång och markerad med blå

Foto: Reinhold Sörling

ringar på träden.

Gustaf Lund, Birger Persson och Henry Öblom har svarat för markeringen.

Årets kyrkvandring på Kristi Himmelfärdsdag samlade ett 60-tal deltagare.

Påminnelse

De som ännu inte betalt medlemsavgiften ombedes göra detta. Den är 25 kronor per medlem.

Laxdramatik

Hembygdsföreningen deltar den 23 augusti vid invigningen av de om- och tillbyggda kraftverket i Älvkarleby.

Händelser i fallens historia kommer då att förevisas i ett antal teatertablåer. En tablå skall erinra om det våldsamma besöket av bönder från Hedesunda och Österfärnebo år 1472, då de brände och rev ner de dammar och byggnader i älven som hindrade laxen från att gå upp i fjärdarna.

Närmare uppgifter om evenemanget kommer i ortspressen.

Efterlysning

Båtar av uråldrig typ användes förr vid färjsunden och i flottningen. Hembygdsföreningen vill gärna veta om det finns någon sådan båt kvar i socknen. Den som själv äger en båt eller känner till någon ombedes ringa 0291-400 11 eller 026-18 52 67 (Per Hilding).

Kors och tvärs i

Hedesunda

Henning Perssons tidningsartiklar har kopierats och bundits in till en bok.

Henning har kallat boken Kors och tvärs i Hedesunda. Den innehåller ett 80-tal artiklar och finns att köpa på hembygdsdagen den 16 augusti. Priset blir cirka 175 kronor.

Henning har bland annat skrivit om byarna i vår socken. Han berättar om människor, om liv och arbete. Det handlar alltså om det gamla Hedesunda, som snart skulle vara glömt om inte Henning tecknat ned vad han sett och hört.

Vi har alla skäl att vara tacksamma mot honom för detta.

Slöjdmässa

Hembygdsföreningen och CKF anordnar bussresa till Stockholm den 12/8 med besök på Liljevalchs Konsthall, där en stor slöjdmässa pågår. I priset, 275 kr, ingår fm-kaffe, lunch, inträde och resa. Avresa från brandstationen kl 08.00. Anmälan till Birgit Kvist, tel 104 21 eller Alice Lindgren, tel 110 29.